

El violí i el mal

No és mai bon moment de parlar-ne, no és mai plaent ni atractiu, ni fa gràcia, ni és mai un tema epidèmic de moda, ni és mai un tema resolt. És el tema perpetu del mal, que és una construcció abstracta, composta d'una barreja d'ètica, teologia i metafísica, i per això m'agrada més dir-ne maldat, que és una cosa humana, tan humana, per dissort, com la bondat, que no és exactament el bé. Del mal en la seua forma humana, el mal real i efectiu, és a dir de la maldat, en parla el meu amic Jaume Cabré en la seua darrera novel·la, *Jo confesso*, que són prop de mil pàgines d'una confessió històrica i memorable. Són set segles de maldat al voltant d'un violí singular, començant amb les llavors dels arbres de la fusta extraordinària amb què està fet i acabant amb el protagonista i últim propietari, passant per Cremona, París, Anvers i Auschwitz. Tot això (tal com, fa més d'un any, comentava en un altre lloc) podria ser només matèria dura, prolixa, i poc apta per a una novel·la, però en les mans de Cabré, finalment i afortunadament, la literatura pot més que cap teoria possible sobre el mal i la seua encarnació en el temps. Una teoria, una "història del mal" que el protagonista sembla que va escriure, però que no coneixerem mai (no valia la pena: n'hi ha massa i tot, de teories) perquè el mal efectiu i realment històric, aplicat, apareix en la confessió escrita en l'altra cara dels mateixos fulls: un símbol perfecte, més que un exemple o una al·legoria. La fusta del violí és innocent, l'instrument extraordinari també, la música que se'n pot extraure és simplement sublim, potser divina, i tanmateix el violí esdevé, des del seu naixement o des de molt abans, el vehicle de tota mena de maldats, i per tant de tota espècie de pecats, de botxins i de víctimes. Qui sap si el violí mateix, que podria ser un emblema del Bé (aquest amb majúscula certa: la bellesa suprema del so), estava des de l'inici destinat a ser la causa de tanta maldat humana. I aquesta és la fascinació més forta i més dura: la maldat com a imant, com a força magnètica potent, aquest és el misteri. Vaig visitar Auschwitz-Birkenau, fa pocs anys, o més ben dit hi vaig anar com qui fa

Joan Francesc Mira

un pelegrinatge necessari. En l'esplanada central, al costat d'aquelles vies on arribaven els vagons carregats, li arrabassaren violentament el violí a la vella dama que l'abraçava com qui abraça una criatura. Allà, enmig del més extens lloc de

l'horror que ha produït la civilització europea. La vella dama jueva va morir, com tots els altres, i el violí es va salvar, en mans d'un criminal culte i sinistre, una encarnació de la maldat. Certament, allà, com arreu, el Mal no és cap abstracció: la maldat existeix i pren forma en els actes humans, s'encarna en persones humanes.

I no és simplement la brutalitat i la barbàrie, és una cosa pitjor: com la d'aquells oficials de les SS, aquells metges que experimentaven amb cossos d'infants. No és cosa de "monstres", doncs, de monstres deformes, bestials, animals: és cosa d'humans, sempre i en tot el món i en tota la història. D'humans amb pensament i amb emocions, sovint amb una ideologia, amb una fe. En la novel·la de Cabré, doncs, probablement tot comença amb la maldat d'un gran inquisidor medieval, en nom de la defensa de la fe. Hi ha, doncs, la maldat singular de les persones, una a una, i totes juntes fan la maldat massiva dels camps nazis, del gulag, de Cambodja, de la dictadura militar argentina, de l'ample riu de maldat que recorre la història. Com si el Mal encarnat fóra etern, amb forma de maldat, que és el gust i el desig de fer el mal, de provocar dolor, angoixa, humiliació i desgràcia en els altres, i saber-ho i ser-ne conscient, voler-ho i trobar-hi un plaer, o potser –pitjor encara– trobar-hi ha satisfacció moral, com qui aconsegueix una mena de deure. Com la satisfacció que sentien, exactament, aquells inquisidors cremant heretges amb convicció implacable, com la que senten en el nostre temps els torturadors de totes les dictadures, com la que senten també, ara mateix, els més brutals dels islamistes fanàtics. I de passada, gràcies, *merci*, senyor François Hollande, per haver impedit (a pesar de les crítiques i les reticències de petits sectarismes curts de vista) que aquest horror arribara a ocupar un país africà tot sencer.

“Vaig visitar Auschwitz-Birkenau, fa pocs anys, o més ben dit hi vaig anar com qui fa un pelegrinatge necessari. En l'esplanada central, al costat d'aquelles vies on arribaven els vagons carregats, li arrabassaren violentament el violí a la vella dama que l'abraçava com qui abraça una criatura”